

A. Slavko Snoj

Ekumenska usmeritev teološkega študija

Konferenca evropskih Cerkev (KEK) in Teološka fakulteta Univerze v Gradcu sta v dneh od 4. do 7. julija 2002 priredili evropski ekumenski študijski posvet teoloških visokošolskih ustanov pod naslovom *Prihodnost teologije*. Zborovanje je potekalo v Prosvetnem domu Mariatrost v Gradcu. Udeležilo se ga je nad 60 predstavnikov raznih teoloških visokošolskih ustanov iz 24 evropskih držav od Atlantskega oceana do Urala ter od Severa do Sredozemskega morja.

Namen tega srečanja so narekovali vse pogostejši ekumenski stiki. Prispevalo naj bi k poenotenju teološkega študija v Evropi. Udeleženci naj bi odkrivali različnost in kompatibilnost sistemov temeljnega in trajnega teološkega izpopolnjevanja, izmenjali naj bi si študijske programe, ocenjevali strokovno in univerzitetno (akademsko) raven študija, primerjali strokovne in znanstvene naslove, si izmenjali izkušnje o kakovosti teološkega izobraževanja in iskali možnosti za skupne projekte. Nadaljnji izziv pa je medsebojno priznavanje programov, oz. listin in spričeval. Večina udeležencev so bili dekani ali predstojniki inštitutov kot npr. rektor Moskvske teološke akademije nadškof Evgenij, prodekanica Helsinške teološke fakultete iz Finske Aila Lauha, rektor Ekumenskega inštituta iz Jeruzalema Mihael McGarry, dekan Valdeške teološke fakultete iz Rima Herman Ganre ter drugi predvsem iz pravoslavnih in protestantskih visokošolskih ustanov. Opazna je bila odsotnost predstavnikov iz nekaterih držav kot npr. Belgija, Francija, Madžarska, Portugalska in Španija pa tudi s katoliških poljskih in rimskih papeških univerz; organizatorji so ugotavljali, da bo v prihodnje treba krog povabljenih razširiti. Zagrebško teološko fakulteto je zastopal prof. Jure Zečević, z ljubljanske pa sva bila navzoča nekdanji in sedanji dekan, Janez Juhant in A. Slavko Snoj.

Sodelovalo je tudi nekaj uradnih predstavnikov Cerkev. Trije od teh so imeli uvodne referate v slavnostni dvorani graške univerze. Krajevni škof dr. Egon Kapellari je kot gostitelj najprej podčrtal združevalno vlogo, ki jo ima Gradec kot mesto, univerza in teološka fakulteta pa jo še posebno krepi z različnimi konkretnimi ekumenskimi pobudami. Duhovnim znanostim, med katere sodi krščanska teologija, nekateri napovedujejo razvoj v terapevtsko, drugi pa v estetsko razsežnost – ne reducirano zgolj na lepo, marveč soudeleženo pri Božjem sijaju. Neka-

teri teologi močneje poudarjajo, da naj teologija zopet pogloblja že kar pozabljeno kategorijo svetega (H. U. v. Balthasar) in Božje bližine, da Bog ne bo postal tujec v evropski hiši (J. B. Metz). Navajajoč Sinjavskega, je Kapellari dejal: Za teologijo je nastopil čas, da spet spregovori o Bogu. Sodobno teologijo je opredelil kot pluralno, konfesionalno in ekumensko. Krščanska teologija bo tako kakor v preteklosti tudi v prihodnje pluralna, saj je Bog nedoumljiva skrivnost, ki je ni mogoče zajeti v en sam teološki sistem. Če pa hočemo, da se pluralnost bodisi v demokratični družbi kakor tudi v teologiji ne sprevrže v poljubnost ali radikalni relativizem, je potrebna spremljajoča kritična refleksija politikov, etikov in teologov. Prav ta poglobitev bo porok, da se teologija ne razblini v abstraktno in nekonfesionalno nevtralnost, temveč zakorenini v določenem in konkretnem cerkvenem izročilu, da ostane konfesionalna. Katoliška teologija je po svoji naravi holistična, povezujoča in združujoča, kakor Kristus na križu želi objeti ves svet. Na skalo postavljen križ povezuje zemljo in nebo in je znamenje sinteze končnega in transcendentnega, človeškega in Božjega. To znamenje, ki zahteva odločitev, tudi od teologije zahteva dosledno krščansko veseljnost ter ji postavlja merila in daje usmeritev. Krščanska teologija pa je danes tudi ekumenska, saj je po besedah Janeza XXIII. več tistega, kar nas povezuje, kakor tistega, kar nas ločuje. Kapellari je poudaril, da se danes krščanske Cerkve soočajo z novimi družbenimi in medreligijskimi nalogami na raznih področjih. Mednje sodijo: bioetična vprašanja, ki terjajo spoštovanje in varovanje človeškega življenja; evropsko združevanje, ki od Cerkva zahteva solidarnost; obramba socialnih pridobitev, ki jih načenja globalizacija; predvidena skupna socialna listina avstrijskega ekumenskega načrta, ki bi bila lahko kamen na poti ekumenskega prizadevanja; religioznost kot pomemben družbeni dejavnik, v katerem naj krščanstvo najde svoje ustrezno mesto in medverska srečanja, od katerih pričakujemo verodostojne sadove. Svojo temo je Kapellari sklenil z vezilom, naj Evropa, ki je bila prizorišče velikih delitev, po skupnem prizadevanju postane vzorčna celina medkrščanskega miru v spoštovanju multikulturalnosti in multireligioznosti ter v ohranjanju lastne identitete.

Škôfinja Bärbel Wartenberg-Potter iz Holstein-Lübecka, poprej protestantska misijonarka in sodelavka Ekumenskega sveta Cerkva (ÖRK), je predstavila prihodnost teologije v Evropi na lasten izkušenski način. Ugotovila je, da so nekdanji ljudje utemeljevali ločitev med belci in črnci tudi s pomočjo teoloških razlag, zato se zavzema za tako teološko izobraževanje, ki bo prispevalo k sožitju med današnjimi ljudmi. Kot predstojnica 500 pastorem, moškim in ženskam, je tudi predsednica izpitnega urada za kandidate. Naloge teologije v sodobnem svetu ocenjuje takole:

- teologija naj usposablja za dialog s sekulariziranim svetom in odgovarja na pričakovanja ljudi, ki so izgubili identiteto vernika oz. kristjana;

- po velikem obratu 1989 se ljudje pospešeno preseljujejo z Vzhoda na Zahod, zato naj teologija gradi mostove za srečanja med kulturami, Cerkvami in religijami;

- globalizacija spreminja odnose med družbenimi sloji in hkrati povečuje osamljenost in izolacijo med skupinami posameznikov, zato je usposabljanje za medčloveške odnose pomembna naloga;

- v naših Cerkvah nastopamo teologi kot sogovorniki pri vprašanih človekovih pravic in bioetike, razvoja in ekologije, zadolževanja in pravičnosti; za to se je treba usposablјati;

- spreminjajo se odnosi med moškim in žensko; enakovrednost v družbi narekuje Cerkvam ovrednotenje vlog obeh spolov;

- po 11. septembru 2001 je pred Cerkvami izziv za še večji dialog med verstvi; to pa zahteva pospešeno vzgojo za mir, da bo vera nositeljica miru in ne napetosti;

- evropski združevalni procesi so krhki; Cerkve, izhajajoče iz protestantske reformacije so se zavzele za večje povezovanje, toda vse napetosti še niso presežene.

Na te izzive naj teologija odgovori z ustreznim usposabljanjem.

- Še vedno je v ospredju študij klasičnih predmetov, vendar se je treba razpreti univerzalnosti Svetega pisma, cerkvene zgodovine in sistematične teologije ter prerasti prepade stoletij in študentom ponuditi ustrezno hermenevtično orodje za sedanji čas.

- Študente je treba usposablјati za ustvarjanje skupnosti in za dialog znotraj njih in v odnosu do drugih verstev.

- Pomembno je spoznavati drugačnost in se usposablјati za premagovanje ovir; Pavlovo besedilo o enakosti v Kristusu je osrednje merilo krščanske identitete («ni ne Juda ne Grka, ni ne sužnja ne svobodnjaka, ni ne moškega ne ženske; kajti vsi ste eden v Kristusu Jezusu», Gal 3,28).

- Zbližati je treba kristologijo in ekleziologijo, kajti oddaljenost mnogih naših študentov od Cerkve je izziv za teologijo in Cerkev.

- Teološki študij naj prispeva k viziji enotnega sveta in doda svoj delež k usposabljanju za preživetje človeštva.

Teologija naj pri usposabljanju študentov poveže duhovnost in izobraževanje, področja pričevalne vere naj razpira za socialno zavzetost; presega naj zamejenost dosedanjih panog; na novo naj odkrije liturgiko in simboliko in omogoči celostno učenje. Samokritično naj opravlja služecho vlogo z ljubeznijo do učečih; presega naj kulturne predsodke, ki temeljijo na preživelih odnosih med moškim in žensko (Gender-Fragen); naj si prizadeva za večjo usklajenost študijskih pro-

gramov v Evropi; naj pospešuje ekumensko učenje, ker je to ključ za prenavljanje Cerkve; konfesionalne ustanove naj se odprejo za študente drugih opredelitev, tudi za ženske; omogoča naj učinkovitejše duhovno in študijsko spremljanje študentov.

Avstrijski pravoslavni metropolit, nadškof dr. Michael Staikos, je poudaril povezanost poslanstva pastirjev in učiteljev ter različnost služb in karizem v Cerkvi. Teologija naj danes govori o Bogu in o človekovem življenju. Zapiranje v slonokoščeni stolp znanosti bi teologijo onesposobilo za komuniciranje; postala bi nepomembna za življenje ljudi. Zavzel se je za krepitev odnosov med teološkimi fakultetami in predstavniki teološke znanosti in pri tem navedel encikliko ekumenskega patriarhata iz leta 1920 *Koinonia ton Ekklision*, poslano vsem Kristusovim Cerkvam, v kateri je že takrat rečeno, da se odnosi krepijo z izmenjavo teoloških in cerkvenih revij in del, ki jih publicirajo posamezne Cerkve, z izmenjavo študentov med teološkimi fakultetami in posameznimi Cerkvami, s sklicevanjem vsekrščanskih konferenc o skupnih vprašanjih, z zgodovinskim raziskovanjem dogmatičnih razlik učiteljskih kateder in teoloških razprav. Vedno znova obžalujemo, je dodal nadškof Staikos, da drug o drugem in o veri naših Cerkva vemo premalo. Odtujitve in predsodki iz časov polemik so še vedno ovira, da bi v bratih in sestrah prepoznali sogovornike. Konfesionalno usmerjene ustanove naj prispevajo k boljši samopredstavitvi in k raziskovanju objektivnega spoznavanja drug drugega, kar pa spet prispeva h globlji zavesti o samem sebi. Pospešen razvoj globalizacije in sekularizacije v pluralni družbi terja od naših fakultet, da ponudijo skupno in ne konkurenčno utemeljene odgovore v blagor ogroženega sodobnega človeka. Naš skupni in usklajen evangeljski glas bi bil lahko močnejši, jasnejši in prepričljivejši, če se ne bi napadali in izključevali, temveč živeli po svojem prepričanju in tako bili zgled drug drugemu. Srečanju je nadškof zaželel, da bi sčasoma preraslo v bolj organizirano in strukturirano obliko.

Posvet se je nadaljeval ob referatih, razpravah, poročilih in delu v petih skupinah. V sklepnih izjavi je poudarjeno, da religiologija ne more nadomestiti teologije. Teologija naj v odnosu do Cerkve in Družbe ohranja lastno vlogo.¹ Po skupinah so bile obravnavane teme: ekumensko izobraževanje, posebna vprašanja (laiških) teologinj oz. teologov, skupni projekti, kakovost teološkega študija, struktura strokovnih in znanstve-

¹ V razpravah se je oblikovala tudi laskava ugotovitev, da namreč noben študij na evropski univerzi nima tako izdelane epistemologije (pa tudi ne logistike in strategije) kakor teologija. V razdvojeni in pluralni postmoderni družbi, ki trpi zaradi krize identitete, in v odnosu do drugih znanosti, nekateri razpoznavajo koristno služeečo vlogo, ki jo ima teologija na univerzi.

nih naslovov pa tudi študij teologije v odnosu do bolonjske deklaracije (1999). Pri tem je bila izražena potreba po okrepljenem sodelovanju med deželami in konfesijami, pa tudi med teološkimi fakultetami, visokimi šolami in inštituti. Za prihodnost Evrope je velikega pomena tudi izmenjava študentov in integracija ekumenskega izobraževanja; obravnavanje ekumenskih vprašanj je neobhodno potrebno za medsebojno poznavanje raznih Cerkva in konfesij pa tudi za njihovo lastno poglobljanje. Mogoče je ponuditi posamezne ekumenske programe, še bolj pa je treba z ekumensko miselnostjo bogatiti vse vrste predavanj.² Za pospeševanje ekumenizma so študijska srečanja pomembna. V združujoči se novi Evropi naj se sliši tudi skupen krščanski glas. Teološke ustanove lahko k aktualnim etičnim in socialnim vprašanjem prispevajo pomembne spodbude in nakažejo tudi smernice za ravnanje.

Odmev teoloških fakultet, visokih šol in inštitutov krščanskih evropskih Cerkva je po njihovih zastopnikih v Gradcu razveseljivo močan, je še rečeno v sklepni izjavi. Zavzeta posvetovanja in razprave ter delo po skupinah je pokazalo, kako predstavniki teološke znanosti razumejo svojo odgovornost. To se je izkazalo tudi v skupni molitvi in poslušanju Božje besede. Izražena je potreba po nadaljevanju in okrepitvi takega skupnega ekumenskega prizadevanja. Za prihodnost je kot primeren kraj srečanj imenovan Gradec in graška Teološka fakulteta, ki ima zelo ugodno zemljepisno lego med Vzhodom in Zahodom, Severom in Jugom Evrope, pa tudi bogate in dolgoletne ekumenske izkušnje. Dosedanja delovna skupina naj prevzame skrb za nadaljevanje teh srečanj. Ključni osebnosti sta prof. dr. Viorel Ionita, študijski vodja KEK-a (Ženeva) in prof. dr. Gerhard Larcher, dekan TEOF (Gradec).

Predloženo je, da bi redno vseevropsko posvetovanje o teoloških vprašanjih in teološkem izobraževanju bilo vsaki dve ali tri leta. Zaželeno je sklepanje medsebojnih povezav med različnimi izobraževalnimi ustanovami, neodvisno od konfesionalnih vezi. Končen cilj je ustano-

² Izmenjava izkušenj je pokazala splošno pomanjkanje kandidatov za duhovniško službo (z nekaterimi izjemami, kot npr. na Poljskem in v Romuniji). Tudi evangeličani v Nemčiji, čeprav imajo v pastorskih vrstah tudi ženske, nimajo dovolj kandidatov za to službo. V pokrajini Schleswig-Holstein jih primanjkuje vsaj za eno tretjino. Če hočejo zagotoviti normalno pastoralno oskrbo, nadaljnje izpopolnjevanje in zagotovitev socialnih pravic pastoralnih delavcev, je potrebno imeti kar eno tretjino študentov od skupnega števila potreb. Še drug primer: pravoslavni Grki imajo vsaj osem tisoč redno vpisanih študentov teologije, od tega pa je kandidatov za ordinacijo – kljub možni poročenosti – komaj okrog 15%. Večina kandidatov za duhovništvo prihaja neposredno iz župnijskih skupnosti; kot »viri probati« ustrežno zapolnijo pastoralne vrzeli. Celibat očitno ni edini ali morda sploh ni razlog za manjše število duhovnih poklicev.

vitev Ekumenske konference evropskih teoloških fakultet, visokih šol in inštitutov. Tako stopnjevano sodelovanje utegne biti dragocen prispevek h graditvi prihodnje skupnosti Cerkev in narodov Evrope, k čemur spodbuja tudi strasburška *Ekumenska listina* (2002), ki pravi: »Zavezujemo se, da bomo pospeševali ekumensko odprtost in medsebojno sodelovanje pri krščanski vzgoji, pri teološkem temeljnem in nadaljnjem študiju ter tudi pri raziskovanju« (II,3).